

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Vereniging Openbare Bibliotheken/Stichting Leenrecht

Breemen, V.

Publication date

2017

Document Version

Final published version

Published in

Mediaforum

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Breemen, V. (2017). Vereniging Openbare Bibliotheken/Stichting Leenrecht. 4. Case note on: HvJ EU, 10/11/16, C-174/15, ECLI:EU:C:2016:856 *Mediaforum*, 29(2), 67-72.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Nr. 4 Vereniging Openbare Bibliotheken/ Stichting Leenrecht

Hof van Justitie EU 10 november 2016
ECLI:EU:C:2016:856

In zaak C-174/15,

betreffende een verzoek om een prejudiciële beslissing krachtens artikel 267 VWEU, ingediend door de rechtbank Den Haag (Nederland) bij beslissing van 1 april 2015, ingekomen bij het Hof op 17 april 2015, in de procedure

Vereniging Openbare Bibliotheken

tegen

Stichting Leenrecht,

in tegenwoordigheid van:

Vereniging Nederlands Uitgeversverbond,

Stichting LIRA,

Stichting Pictoright,

wijst

HET HOF (Derde kamer),

samengesteld als volgt: L. Bay Larsen, kamerpresident, M. Vilaras, J. Malenovský (rapporteur), M. Safjan en D. Šváby, rechters,

[...]

Arrest

1 Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van artikel 4, lid 2, van richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij (PB 2001, L 167, blz. 10), alsmede artikel 1, lid 1, artikel 2, lid 1, onder b), en artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende het verhuurrecht, het uitleenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom (PB 2006, L 376, blz. 28).

2 Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen de Vereniging Openbare Bibliotheken (hierna: „VOB”) en de Stichting Leenrecht (hierna: „Stichting”) over een mogelijke schending van het uitsluitende uitleenrecht als bedoeld in artikel 1, lid 1, van richtlijn 2006/115.

Toepasselijke bepalingen

[...]

Hoofdgeding en prejudiciële vragen

[...]

Beantwoording van de prejudiciële vragen

Eerste vraag

27 Met zijn eerste vraag wenst de verwijzende rechter in essentie te vernemen of artikel 1, lid 1, artikel 2, lid 1, onder b), en artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 aldus moeten worden uitgelegd dat het begrip „uitlening” in de zin van deze bepalingen mede de uitlening omvat van een digitale kopie van een boek waarbij deze kopie op de server van een openbare bibliotheek wordt geplaatst en het mogelijk wordt gemaakt dat de betrokken gebruiker die kopie door middel van downloaden op zijn eigen computer reproduceert, zodanig dat tijdens de uitleenperiode slechts één kopie kan worden gedownload en de door deze gebruiker gedownloade kopie na afloop van die periode door hem niet meer kan worden gebruikt.

28 Ten eerste wordt in artikel 1, lid 1, van richtlijn 2006/115, dat bepaalt dat „de lidstaten een recht in[stellen] om de [...] uitlening van originelen en kopieën van auteursrechtelijk beschermde werken en anderszins beschermde zaken [...] toe te staan of te verbieden”, niet verduidelijkt of het begrip „kopieën van werken” in de zin van deze bepaling mede werken omvat die niet zijn vastgelegd op een fysieke drager, zoals digitale kopieën.

29 Ten tweede definieert artikel 2, lid 1, onder b), van deze richtlijn het begrip „uitlening” als het voor gebruik ter beschikking stellen van zaken voor een beperkte tijd en zonder direct of indirect economisch of commercieel voordeel, indien dat plaatsvindt via voor het publiek toegankelijke instellingen. Uit deze bepaling blijkt echter niet dat onder de in artikel 1, lid 1, van deze richtlijn bedoelde zaken mede onstoffelijke voorwerpen, bijvoorbeeld van digitale aard, moeten worden verstaan.

30 Gelet hierop dient om te beginnen te worden nagegaan of er redenen bestaan om de uitlening van digitale kopieën en onstoffelijke voorwerpen principieel uit te sluiten van de werkingssfeer van richtlijn 2006/115.

31 In dit verband volgt in de eerste plaats uit overweging 7 van richtlijn 2006/115 dat deze richtlijn onder meer is vastgesteld met als doelstelling dat „de wetgeving van de lidstaten [...] zodanig word[t] geharmoniseerd, dat zij niet in strijd komt met internationale verdragen waarop de wetten betreffende het auteursrecht en de naburige rechten van vele lidstaten zijn gebaseerd”.

32 Tot de verdragen waarmee deze richtlijn niet in strijd mag komen, behoort meer in het bijzonder het WIPO-verdrag, waarbij de Unie en al haar lidstaten partij zijn.

33 Bijgevolg dienen de begrippen „zaken” en „kopieën” in de zin van richtlijn 2006/115 te worden uitgelegd tegen de achtergrond van de in het WIPO-verdrag opgenomen overeenstemmende begrippen (zie naar analogie arrest van 15 maart 2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, punt 55).

34 Volgens de gemeenschappelijke verklaring die als bijlage bij het WIPO-verdrag is gevoegd, betreffen de begrippen „het origineel” en „kopieën” in artikel 7 van dat verdrag in verband met het verhuurrecht „uitsluitend vastgelegde exemplaren die als stoffelijke voorwerpen in het verkeer kunnen worden gebracht”. Daaruit volgt dat onstoffelijke voorwerpen en niet-vastgelegde exemplaren, zoals digitale kopieën, niet onder het in dit verdrag vervatte verhuurrecht vallen.

35 Daarom dient het begrip „uitlening” in artikel 2, lid 1, onder a), van richtlijn 2006/115 aldus te worden uitgelegd dat dit enkel betrekking heeft op stoffelijke voorwerpen, en dient het begrip „kopieën” in artikel 1, lid 1, van die richtlijn aldus te worden uitgelegd dat dit, wat betreft verhuur, enkel betrekking heeft op kopieën die zijn vastgelegd op een fysieke drager.

36 Hoewel de titel van richtlijn 2006/115 in bepaalde taalversies verwijst naar „verhuur- en uitleenrecht” in het enkelvoud en deze als algemene regel de verschillende aspecten van een dergelijk recht van verhuur en uitlening gezamenlijk regelt, betekent dat niet dat de wetgever van de Unie aan de begrippen „zaken” en „kopieën” noodzakelijkerwijs dezelfde betekenis heeft willen toekennen, of het nu gaat om verhuur of uitlening, waaronder begrepen de openbare uitlening in de zin van artikel 6 van deze richtlijn.

37 In sommige taalversies wordt in de overwegingen 3 en 8 van de richtlijn namelijk geen melding gemaakt van „verhuur- en uitleenrecht” in het enkelvoud, maar van „verhuur- en uitleenrechten” in het meervoud.

38 Voorts heeft de wetgever van de Unie, zoals blijkt uit artikel 2, lid 1, onder a) en b), van richtlijn 2006/115, de moeite genomen om de begrippen „verhuur” en „uitlening” afzonderlijk te omschrijven. De zaken die betrokken kunnen zijn bij verhuur zijn dus niet noodzakelijkerwijs gelijk aan de zaken die betrokken kunnen zijn bij uitlening.

39 Uit het voorgaande volgt dat, zoals blijkt uit punt 35 van dit arrest, onstoffelijke voorwerpen en niet-vastgelegde exemplaren, zoals digitale kopieën, weliswaar moeten worden uitgesloten van het in richtlijn 2006/115 geregelde verhuurrecht teneinde niet in strijd te komen met de als bijlage bij het WIPO-verdrag gevoegde gemeen-

schappelijke verklaring, maar dat noch dit verdrag noch die gemeenschappelijke verklaring zich ertegen verzet dat het begrip „uitlening” in de zin van die richtlijn in voorkomend geval aldus wordt uitgelegd dat daaronder ook bepaalde digitale uitleningen vallen.

40 In de tweede plaats dient eraan te worden herinnerd dat richtlijn 2006/115 de bepalingen van richtlijn 92/100 in grotendeels identieke bewoordingen codificeert en overneemt, zoals is opgemerkt in punt 9 van dit arrest. De totstandkomingsgeschiedenis van richtlijn 92/100 laat niet de conclusie toe dat digitale uitlening hoe dan ook moet worden uitgesloten van de werkingssfeer ervan.

41 In de toelichting op het voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende het verhuurrecht, uitleenrecht en bepaalde, met het auteursrecht verwante rechten [COM(90) 586 def.] wordt inderdaad melding gemaakt van de wens van de Europese Commissie om het ter beschikking stellen door middel van elektronische gegevensoverdracht uit te sluiten van de werkingssfeer van richtlijn 92/100.

42 Evenwel dient er ten eerste op te worden gewezen dat niet duidelijk blijkt dat de Commissie een dergelijke uitsluiting wilde toepassen op digitale kopieën van een boek. De in die toelichting genoemde voorbeelden hadden enkel betrekking op de elektronische transmissie van films. Verder waren digitale kopieën van een boek ten tijde van het opstellen van die toelichting niet zodanig gangbaar dat op goede gronden valt aan te nemen dat deze door de Commissie impliciet in aanmerking waren genomen.

43 Ten tweede moet worden geconstateerd dat de in die toelichting vermelde wens van de Commissie niet rechtstreeks uitdrukking heeft gevonden in de tekst van het voorstel zelf dat heeft geleid tot de vaststelling van richtlijn 92/100, of in de onderhavige richtlijn.

44 Uit de voorgaande overwegingen volgt dat er geen dwingende reden bestaat om de uitlening van digitale kopieën en onstoffelijke voorwerpen hoe dan ook uit te sluiten van de werkingssfeer van richtlijn 2006/115.

45 Deze vaststelling vindt voorts steun in de door richtlijn 2006/115 nagestreefde doelstelling. In overweging 4 ervan wordt immers onder meer opgemerkt dat het auteursrecht moet worden aangepast aan de nieuwe economische ontwikkelingen, zoals nieuwe exploitatievormen. Digitale uitlening behoort ontegenzeggelijk tot deze nieuwe exploitatievormen en maakt derhalve een aanpassing van het auteursrecht aan nieuwe economische ontwikkelingen noodzakelijk.

46 Het zou voorts indruisen tegen het algemene beginsel van een hoog beschermingsniveau voor auteurs wanneer digitale uitlening volledig zou worden uitgesloten van de werkingssfeer van richtlijn 2006/115.

47 Dit algemene beginsel komt weliswaar slechts impliciet aan de orde in overweging 5 van richtlijn 2006/115, maar wordt wel op de voorgrond geplaatst in richtlijn 2001/29, waar in overweging 9 wordt opgemerkt dat bij een harmonisatie van het auteursrecht steeds „van een hoog beschermingsniveau” moet worden uitgegaan.

48 Dusdoende dient een dergelijk algemeen beginsel in aanmerking te worden genomen bij de uitlegging van richtlijnen die strekken tot harmonisatie van de verschillende aspecten van het auteursrecht en daarbij een beperktere reikwijdte hebben dan richtlijn 2001/29, zoals richtlijn 2006/115.

49 Gelet op de conclusie in punt 44 van dit arrest dient vervolgens te worden nagegaan of de openbare uitlening van een digitale kopie van een boek in omstandigheden zoals beschreven in de gestelde vraag, onder artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 kan vallen.

50 Dienaangaande dient te worden vastgesteld dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 volgens vaste rechtspraak van het Hof, als afwijking van het uitsluitende uitleenrecht als bedoeld in artikel 1 van deze richtlijn, weliswaar eng moet worden uitgelegd, maar dat dit onverlet laat dat er bij de uitlegging voor moet worden gezorgd dat de nuttige werking van de vastgestelde uitzondering wordt beschermd en het doel ervan wordt geëerbiedigd (zie in deze zin arresten van 4 oktober 2011, Football Association Premier League e.a., C-403/08 en C-429/08, EU:C:2011:631, punten 162 en 163, en van 1 december 2011, Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, punt 133).

51 Gezien het belang van de openbare uitlening van digitale boeken en om zowel de nuttige werking van de in artikel 6, lid 1, van richtlijn

2006/115 vervatte afwijking ten behoeve van openbare uitlening (hierna: „uitzondering voor openbare uitlening”) als de bijdrage van deze uitzondering aan de bevordering van culturele activiteiten te beschermen, kan dus niet worden uitgesloten dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 ook van toepassing is in gevallen waarin de door een voor het publiek toegankelijke bibliotheek verrichte handeling, met name met het oog op de in artikel 2, lid 1, onder b), van die richtlijn vervatte voorwaarden, kenmerken vertoont die in wezen vergelijkbaar zijn met die van de uitlening van gedrukte werken.

52 Zoals uit de formulering van de gestelde vraag voortvloeit, betreft het hoofdgeding in dit geval de uitlening van een digitale kopie van een boek waarbij een digitale kopie op de server van een openbare bibliotheek wordt geplaatst en het mogelijk wordt gemaakt dat een gebruiker die kopie door middel van downloaden reproduceert op zijn eigen computer, zodanig dat tijdens de uitleenperiode slechts één kopie kan worden gedownload en de door deze gebruiker gedownloade kopie na afloop van die periode door hem niet meer kan worden gebruikt.

53 Van een dergelijke handeling moet worden geoordeeld dat deze, met het oog op de voorwaarden als vervat in artikel 2, lid 1, onder b), van richtlijn 2006/115, kenmerken vertoont die in wezen vergelijkbaar zijn met die van de uitlening van gedrukte werken, aangezien de beperking van de mogelijkheid van gelijktijdige downloads tot één kopie betekent dat de uitleencapaciteit van de betrokken bibliotheek niet groter is dan het geval zou zijn bij een gedrukt werk, en deze uitlening verder slechts voor een beperkte tijd wordt verricht.

54 Gelet op een en ander dient op de eerste vraag te worden geantwoord dat artikel 1, lid 1, artikel 2, lid 1, onder b), en artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 aldus moeten worden uitgelegd dat het begrip „uitlening” in de zin van deze bepalingen mede de uitlening omvat van een digitale kopie van een boek waarbij deze kopie op de server van een openbare bibliotheek wordt geplaatst en het mogelijk wordt gemaakt dat een gebruiker die kopie door middel van downloaden op zijn eigen computer reproduceert, zodanig dat tijdens de uitleenperiode slechts één kopie kan worden gedownload en de door deze gebruiker gedownloade kopie na afloop van die periode door hem niet meer kan worden gebruikt.

Tweede vraag

55 Met zijn tweede vraag wenst de verwijzende rechter in essentie te vernemen of artikel 6 van richtlijn 2006/115 en/of een andere bepaling van het Unierecht aldus moet(en) worden uitgelegd dat een lidstaat op grond daarvan aan de toepassing van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 niet de voorwaarde mag stellen dat de door de openbare bibliotheek ter beschikking gestelde digitale kopie van een boek in het verkeer is gebracht door een eerste verkoop of andere eigendomsovergang van die kopie in de Unie door de houder van het distributierecht of met zijn toestemming in de zin van artikel 4, lid 2, van richtlijn 2001/29.

56 In dit verband blijkt om te beginnen uit de bewoordingen van artikel 4, leden 1 en 2, van richtlijn 2001/29 zelf weliswaar dat de lidstaten ten behoeve van auteurs in het uitsluitende recht moeten voorzien om elke vorm van distributie onder het publiek van het origineel van hun werken of kopieën daarvan, door verkoop of anderszins, toe te staan of te verbieden, en dat dit distributierecht in de Unie alleen dan is uitgeput wanneer de eerste verkoop of andere eigendomsovergang van dat materiaal in de Unie geschiedt door de rechthebbende of met diens toestemming, maar uit artikel 1, lid 2, onder b), van die richtlijn volgt dat deze richtlijn geen afbreuk doet aan en op generlei wijze raakt aan de bepalingen van de Unie betreffende het uitleenrecht.

57 Dat betekent dat artikel 4, lid 2, van richtlijn 2001/29 niet van belang is voor de uitlegging van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115.

58 Verder bepaalt artikel 1, lid 2, van richtlijn 2006/115 dat het in artikel 1, lid 1, van deze richtlijn genoemde uitsluitende uitleenrecht niet wordt uitgeput door verkoop of enige andere vorm van verspreiding van originelen of kopieën van auteursrechtelijk beschermde werken.

59 Het Hof heeft immers reeds geoordeeld dat handelingen tot exploitatie van het beschermde werk, zoals openbare uitlening, een ander karakter hebben dan verkoop of een andere geoorloofde distributiehandeling, aangezien het uitleenrecht een van de prerogatieven van de auteur blijft, ondanks de verkoop van de materiële drager

die het werk bevat. Bijgevolg wordt het uitleenrecht niet uitgeput door de verkoop of enige andere vorm van verspreiding, terwijl het distributierecht juist enkel wordt uitgeput wanneer de zaak door de rechthebbende of met diens toestemming voor de eerste maal in de Unie wordt verkocht (zie in deze zin arrest van 6 juli 2006, Commissie/Portugal, C-53/05, EU:C:2006:448, punt 34 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

60 Ten slotte dient erop te worden gewezen dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 bedoeld is om een evenwicht te creëren tussen de belangen van auteurs en de bevordering van culturele activiteiten, zijnde een doelstelling van algemeen belang die ten grondslag ligt aan de uitzondering voor openbare uitleening en rechtvaardigt dat lidstaten op grond van die bepaling kunnen afwijken van het in artikel 1 van die richtlijn vervatte uitsluitende recht ten aanzien van openbare uitleening. In dat kader moeten ten minste de auteurs een vergoeding krijgen voor deze uitleening.

61 Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115, gelezen in samenhang met overweging 14 van deze richtlijn – waarin wordt opgemerkt dat de rechten van de auteurs ten aanzien van openbare uitleening moeten worden beschermd – en in het licht van de eisen in verband met het in de punten 47 en 48 van dit arrest gememoreerde algemene beginsel van een hoog beschermingsniveau voor auteurs, moet aldus worden opgevat dat hierin voor de toepassing van de uitzondering voor openbare uitleening enkel een ondergrens voor de bescherming van auteurs wordt vastgesteld. Daaruit volgt dat het de lidstaten vrijstaat om boven op hetgeen uitdrukkelijk in die bepaling is geregeld eventueel te voorzien in aanvullende voorwaarden ter verbetering van de bescherming van de rechten van auteurs.

62 In dit geval voorziet de nationale wetgeving in een aanvullende voorwaarde voor de toepassing van de uitzondering voor openbare uitleening als bedoeld in artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115. Op grond van deze voorwaarde is vereist dat de door de openbare bibliotheek ter beschikking gestelde digitale kopie van een boek in het verkeer is gebracht door een eerste verkoop of andere eigendomsvergang van die kopie in de Unie door de houder van het distributierecht of met zijn toestemming in de zin van artikel 4, lid 2, van richtlijn 2001/29.

63 Zoals de advocaat-generaal terecht heeft opgemerkt in punt 85 van zijn conclusie, zou de toepassing op bepaalde werken van de in artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 vervatte uitzondering afbreuk kunnen doen aan de legitieme belangen van auteurs ingeval de openbare uitleening – anders dan bij de verwerving van het uitleenrecht met toestemming van de auteur – voortvloeit uit die uitzondering, aangezien deze toestemming daarbij niet is vereist.

64 Bijgevolg kan een voorwaarde zoals die in het hoofdgeding, die inhoudt dat de lidstaten in het kader van de uitzondering voor openbare uitleening kunnen eisen dat een op zodanige wijze uitgeleende digitale kopie van een boek vooraf door de rechthebbende of met zijn toestemming in het verkeer is gebracht, de in het voorgaande punt genoemde risico's verkleinen en dus de bescherming van de auteursrechten bij de toepassing van die uitzondering verbeteren. Derhalve dient te worden geoordeeld dat een dergelijke aanvullende voorwaarde in overeenstemming is met artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115.

65 Gelet op een en ander dient op de tweede vraag te worden geantwoord dat het Unierecht, en met name artikel 6 van richtlijn 2006/115, aldus moet worden uitgelegd dat dit recht er niet aan in de weg staat dat een lidstaat aan de toepassing van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 de voorwaarde verbindt dat de door de openbare bibliotheek ter beschikking gestelde digitale kopie van een boek in het verkeer is gebracht door een eerste verkoop of andere eigendomsvergang van die kopie in de Unie door de houder van het distributierecht of met zijn toestemming in de zin van artikel 4, lid 2, van richtlijn 2001/29.

Derde vraag

66 Met zijn derde vraag wenst de verwijzende rechter in essentie te vernemen of artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 aldus moet worden uitgelegd dat deze bepaling eraan in de weg staat dat de daarin vervatte uitzondering voor openbare uitleening wordt toegepast op de terbeschikkingstelling van een digitale kopie van een boek door een openbare bibliotheek ingeval die kopie uit illegale bron is verkregen.

67 In dit verband geldt om te beginnen dat in de bewoordingen van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 weliswaar niet uitdrukkelijk melding is gemaakt van een vereiste dat de door de openbare bibliotheek ter beschikking gestelde kopie een legale oorsprong heeft, maar dit laat onverlet dat een van de doelstellingen van deze richtlijn erin bestaat om piraterij te bestrijden, zoals blijkt uit overweging 2 ervan.

68 Toestaan dat een door een openbare bibliotheek uitgeleende kopie is verkregen uit illegale bron, zou erop neerkomen dat het in het verkeer brengen van vervalste of illegaal gekopieerde werken wordt geduld of zelfs aangemoedigd, en zou dus kennelijk indruisen tegen die doelstelling.

69 Verder heeft het Hof al geoordeeld dat de beperking voor privé-kopieën als vervat in artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29 niet van toepassing is op kopieën die zijn vervaardigd uit een ongeoorloofde bron (arrest van 10 april 2014, ACI Adam e.a., C-435/12, EU:C:2014:254, punt 41).

70 In dit verband heeft het Hof geoordeeld dat aan de houders van het auteursrecht niet de verplichting kan worden opgelegd om de rechtsschendingen te gedogen waarmee de vervaardiging van privé-kopieën gepaard kan gaan. Indien het de lidstaten vrij zou staan een wettelijke regeling vast te stellen op grond waarvan reproducties voor privégebruik ook vervaardigd mogen worden uit een ongeoorloofde bron, dan zou dit duidelijk afbreuk doen aan de goede werking van de interne markt. De toepassing van een dergelijke nationale wettelijke regeling zou een ongerechtvaardigd nadeel kunnen opleveren voor de houders van het auteursrecht (zie in deze zin arrest van 10 april 2014, ACI Adam e.a., C-435/12, EU:C:2014:254, punten 31, 35 en 40).

71 Al deze argumenten in verband met de uitzondering voor privé-kopieën zijn ook van belang voor de toepassing van de uitzondering voor openbare uitleening en kunnen dus naar analogie worden toegepast binnen de context van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115.

72 Gelet op een en ander dient op de derde vraag te worden geantwoord dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 aldus moet worden uitgelegd dat deze bepaling eraan in de weg staat dat de daarin vervatte uitzondering voor openbare uitleening wordt toegepast op de terbeschikkingstelling van een digitale kopie van een boek door een openbare bibliotheek ingeval die kopie uit illegale bron is verkregen.

Vierde vraag

73 Gelet op het antwoord op de tweede vraag behoeft de vierde vraag niet te worden beantwoord, aangezien deze enkel aan het Hof was voorgelegd voor het geval dat de tweede vraag bevestigend zou worden beantwoord.

Kosten

74 Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de verwijzende rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen. De door anderen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakte kosten komen niet voor vergoeding in aanmerking.

Het Hof (Derde kamer) verklaart voor recht:

1) Artikel 1, lid 1, artikel 2, lid 1, onder b), en artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende het verhuurrecht, het uitleenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom, moeten aldus worden uitgelegd dat het begrip „uitleening” in de zin van deze bepalingen mede de uitleening omvat van een digitale kopie van een boek waarbij deze kopie op de server van een openbare bibliotheek wordt geplaatst en het mogelijk wordt gemaakt dat een gebruiker die kopie door middel van downloaden op zijn eigen computer reproduceert, zodanig dat tijdens de uitleenperiode slechts één kopie kan worden gedownload en de door deze gebruiker gedownloade kopie na afloop van die periode door hem niet meer kan worden gebruikt.

2) Het Unierecht, en met name artikel 6 van richtlijn 2006/115, moet aldus worden uitgelegd dat dit recht er niet aan in de weg staat dat een lidstaat aan de toepassing van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 de voorwaarde verbindt dat de door de openbare bibliotheek ter beschikking gestelde digitale kopie van een

boek in het verkeer is gebracht door een eerste verkoop of andere eigendomsovergang van die kopie in de Europese Unie door de houder van het distributierecht of met zijn toestemming in de zin van artikel 4, lid 2, van richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij.

3) Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling eraan in de weg staat dat de daarin vervatte uitzondering voor openbare uitleening wordt toegepast op de terbeschikkingstelling van een digitale kopie van een boek door een openbare bibliotheek ingeval die kopie uit illegale bron is verkregen.

Noot

Vicky Breemen

Mr. V.E. Breemen is promovenda aan het Instituut voor Informatierecht (IViR) van de Universiteit van Amsterdam.

One copy one user: 'e-uitleenen' gaat de boeken in als 'uitleenen in juridische zin'

Staat e-uitleen gelijk aan uitleen? Dat hangt ervan af: 'uitleenen', en meer specifiek: de juridische betekenis daarvan, kan bepaalde vormen van 'e-lending' omvatten. Zo luidt het langverwachte oordeel van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna HvJ of Hof) in de proefprocedure over de reikwijdte van het huidige leenrechtregime (Richtlijn 2006/115/EG, hierna ook Leenrechtlijn).¹ De precieze uitleg van het regime heeft lange tijd ter discussie gestaan – ziet het leenrecht alleen op fysieke exemplaren? De crux is dat het leenrecht bibliotheken in staat stelt om zonder voorafgaande toestemming, maar tegen vergoeding, werken uit te lenen. Gezien het fundamentele karakter van deze kwestie besloot de Rechtbank Den Haag om interpretatievragen voor te leggen aan het Hof.² De uitspraak in *Vereeniging Openbare Bibliotheken tegen Stichting Leenrecht* is om meerdere redenen van belang.

Interpretatie van de Leenrechtlijn: achtergrond

Allereerst maakt het Hof met dit arrest een einde aan de heersende ambiguïteit over het voorwerp van het leenrecht. In de totstandkomingsgeschiedenis van de Leenrechtlijn en de Auteursrechtlijn zijn namelijk zowel voors als tegens te vinden om e-lending onder het leenrecht te brengen. In aanloop naar de Leenrechtlijn blijkt de Europese Commissie meermaals oog te hebben gehad voor de potentie van elektronische uitleen. De Commissie merkte op dat elektronische transmissie een goed voorstelbare toekomstige mogelijkheid was, maar koos ervoor om deze immateriële exploitatievorm op dat moment niet onder het bereik van de Leenrechtlijn te brengen. Regulering op dit gebied werd aan de lidstaten overgelaten.³ In aanloop naar de Auteursrechtlijn⁴ erkende de Europese Commissie weer dat digitale uitleen onder de werkingsfeer van de Leenrechtlijn kon vallen. In deze visie dienden bibliotheken hun taken te kunnen blijven uitoefenen in de digitale omgeving en moest worden onderzocht hoe dit in balans kon worden gebracht met de positie van rechthebbenden.⁵ Geen verdere actie werd ondernomen, maar het is duidelijk dat beide kanten op

geargumenteerd kan worden. Die dubbelzinnigheid was een van de redenen voor de Haagse rechtbank om in 2014 prejudiciële vragen te stellen over het unierechtelijke begrip 'uitleenen', dat ook in de Nederlandse Auteurswet voorkomt.⁶ De Nederlandse rechter moet dit begrip dan ook in overeenstemming met de Leenrechtlijn uitleggen, zoals de Hoge Raad al eens constateerde.⁷ Helderheid over de interpretatie moet daarom op Europees niveau worden verschaft.

Implementatie in de Auteurswet: nieuwe media onder het leenrecht?

De vraag is echter niet alleen of bepaalde werken onder het leenrecht kunnen vallen, maar ook of dat wenselijk wordt geacht. In dat opzicht is de discussie over het uitleenen van e-books door bibliotheken niet nieuw. Eind jaren '90 werd een soortgelijk debat gevoerd over nieuwe media, toen de Leenrechtlijn in de Nederlandse Auteurswet werd geïmplementeerd. Auteurs kregen in principe de bevoegdheid om uitleenen via voor het publiek toegankelijke instellingen, zoals bibliotheken, te verbieden (artt. 1(1) en 2(1)(b) Leenrechtlijn zoals omgezet in artt. 12(1)(3) en 12(3) Auteurswet). De Nederlandse wetgever maakte echter gebruik van de optie om het verbodsrecht als een vergoedingsrecht te behandelen (zie de afwijkingmogelijkheid in art. 6 Leenrechtlijn en de neerslag in art. 15c Auteurswet).⁸ Uitleenen is daardoor een fictief exclusief recht: bibliotheken kunnen zonder toestemming uitleenen, mits zij daarvoor een vergoeding betalen. Zo delen auteurs in de exploitatie van hun werk en heeft een breed publiek vrije en laagdrempelige toegang tot dat werk.⁹ Toepassing van deze constructie op nieuwe media leidde tot verhitte wetgevingsdebatten over de kwestie of cd-roms en dergelijke – "boeken van de toekomst" – onder het verbodsrecht of onder het vergoedingsrecht vielen dan wel zouden moeten vallen.¹⁰ Deze afweging was politiek geladen: sommige Kamerleden wezen op de maatschappelijke plicht van bibliotheken om alle informatiedragers die van belang zijn voor gebruikers ter beschikking te stellen; bibliotheken zouden nieuwe technologieën moeten kunnen benutten om te voorkomen dat een scheiding zou ontstaan tussen de 'haves' en 'have nots' op het gebied van informatie. Anderen stelden dat de cultuurspreidingsmissie bibliotheken geen vrijbrief gaf om alle nieuwe mogelijkheden in te zetten zonder rekening te houden met de rechten van anderen. Bovendien zou die missie ook op andere manieren geëffectueerd kunnen worden, onafhankelijk van de mogelijkheid om "de meest recente CD's te kunnen uitleenen".¹¹ Uiteindelijk werd voor computerprogramma's bepaald dat de 'uitleening' daarvan een exclusieve bevoegdheid van de rechthebbende is, tenzij het programma er slechts toe dient om informatie toegankelijk te maken (art. 15c(1) Auteurswet), zoals bijvoorbeeld bij woordenboeken of encyclopedieën op CD-ROM.¹² Dan geldt wel de constructie van het vergoedingsrecht.

De rol van bibliotheken in het digitale domein

De (publieke) taak die de samenleving (nog) toedicht aan bibliotheken is dus een centrale factor in de keuzes omtrent de regulering van bibliotheekactiviteiten die het gebruik van auteursrechtelijk beschermde werken impliceren. Die taak is dan een van de rechtvaardigingsgronden voor de ruimte die bibliotheken al dan niet wordt toegekend onder het auteursrecht. Ook bij het e-lendingvraagstuk, dat duidelijk parallellen vertoont met de debatten over de uitleen van nieuwe media, is dat het geval. Dit begint al bij de modernisering van het Nederlandse bibliotheekstelsel (eind 1990-2014). In plannen voor geupdate bibliotheekwetgeving (2011) gaf de toenmalig Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan fysieke

1 Richtlijn 2006/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende het verhuurrecht, het uitleenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom. Deze richtlijn codificeert Richtlijn 92/100/EEG van de Raad van 19 november 1992 zonder inhoudelijke wijzigingen.

2 Rb Den Haag 3 september 2014, nr. C/09/445039 / HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2014:10962, par. 4.11 en 4.14; Rb Den Haag 1 april 2015, nr. 445039 HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2015:5195, par. 6.1.11 en 6.1.14.

3 Zie R. van der Noll, K. Breemen, V. Breemen, B. Hugenholtz, M. Brom & J. Poort, *Online uitleen van e-books door bibliotheken*, Amsterdam: SEO/IViR 2012, p. 35-36 en Europese Commissie, 'Proposal for a Council Directive on rental right, lending right, and on certain rights related to copyright', COM (90) 586 final, Brussel: 24 januari 1991, p. 34-35.

4 Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij.

5 Europese Commissie, 'Groenboek auteursrecht en naburige rechten in de informatiemaatschappij', COM (95) 382 final, p. 56-59.

6 Rb Den Haag 3 september 2014, nr. C/09/445039 / HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2014:10962, par. 4.11 en 4.14; Rb Den Haag 1 april 2015, nr. 445039 HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2015:5195, par. 6.1.11 en 6.1.14.

7 Zie HR 23 november 2012, ECLI:NL:HR:2012:BX7484 (*Stichting Leenrecht t. Vereniging Openbare Bibliotheken*), r.o. 3.4.2.

8 Overigens geldt de betalingsverplichting niet voor "[i]nstellingen van onderwijs en instellingen van onderzoek en de aan die instellingen verbonden bibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek [...]", art. 15c(2) Auteurswet.

9 *Kamerstukken II* 1992/93, 23 247, nr. 3, p. 18. Naast Nederland hebben ook Oostenrijk, Denemarken, Finland, Duitsland, Luxemburg en Zweden voor deze constructie gekozen in hun interpretatie; zie Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the Public Lending Right in the European Union, COM (2002) 502 final.

10 *Kamerstukken II* 1994/95, 23247, nr. 20. Zie hierover ook SEO/IViR 2012, p. 30 e.v.

11 *Handelingen II* 1994/95, nr. 68. Vgl. SEO/IViR 2012, p. 29.

12 Zie over de interpretatie van art. 15c Auteurswet: Rb 18 december 2002, AMI 2003-3 (*Uitgevers/Bibliotheken*).

én digitale publieke taken voor bibliotheken te zien.¹³ Ook al werden auteursrechtelijke vragen als zodanig buiten deze vernieuwingsplannen gehouden, de zienswijze van de staatssecretaris geeft toch een beeld van de toekomstige rol van bibliotheken, die expliciet in de nieuwe Bibliotheekwet (2014) is gedefinieerd.¹⁴ Het gaat onder andere om ter beschikking stellen van kennis en informatie en laten kennismaken met kunst en cultuur, op basis van waarden zoals onafhankelijkheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid, en pluriformiteit. Deze functies worden geconcretiseerd via uitlening, raadplegingsmogelijkheden, assistentie et cetera, in zowel het fysieke als digitale domein.¹⁵ Daarbij kondigde de staatssecretaris wel een verkenning aan naar de juridische mogelijkheden van e-lending. Die studie (2012) concludeerde dat de heersende opvatting over de reikwijdte van uitlenen, zoals deze blijkt uit de wetsgeschiedenis en literatuur, het publieke leenrecht beperkt acht tot stoffelijke exemplaren van werken. Gezien de bestaande onzekerheid werd de wetgever aangeraden om nog geen actie te ondernemen. Tegelijkertijd werd de optie opgehouden dat een uitzondering voor e-lending op den duur noodzakelijk zou worden geacht. Dan zou echter eerst ruimte moeten worden gecreëerd op Europees niveau, wat een herformulering van de gekozen interpretatie zou vereisen.¹⁶

Toch betekent dat niet dat bibliotheken nog geen e-books in omloop brengen. De Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) volgt een tweesporenbeleid¹⁷: ten eerste sluit ze, waar mogelijk, overeenkomsten met uitgeverij voor beschikbaarstelling van e-books. In tegenstelling tot fysieke werken, die vanuit lokale bibliotheekbudgetten worden aangeschaft, worden licenties voor digitale werken tegenwoordig centraal geregeld.¹⁸ De Koninklijke Bibliotheek is krachtens de Bibliotheekwet verantwoordelijk voor de inkoop van e-content namens (en op voordracht van) de openbare bibliotheken en krijgt daarvoor jaarlijks een budget. Dit bedroeg 8 miljoen euro in 2015 en zal oplopen naar 12,2 miljoen euro in 2018.¹⁹ De overeenkomsten gaan uit van een 'one copy multiple users' model, waarbij een titel onbeperkt geleend kan worden via het nationale e-bookplatform.²⁰ Bij de start van het platform in 2014 lag het bedrag dat per uitlening aan de uitgever betaald werd tussen de 12 en 36 cent – afhankelijk van hoe recent de titel is.²¹ Ten tweede streeft de VOB naar principiële erkenning van de rol van bibliotheken in de online disseminatie van informatie. Daarom stuurde ze in een proefprocedure tegen de Stichting Leenrecht (die de leenrechtvergoedingen incasseert en verdeelt) aan op een verklaring voor recht dat digitale uitlenen via het 'one copy one user' model al onder de bepalingen van de Leenrechtlijn valt, en dan met name onder de afwijkingmogelijkheid van art. 6. Deze procedure leidde uiteindelijk tot de interpretatievragen aan het Hof van Justitie.

Hof: 'e-uitleen' in wezen vergelijkbaar met 'uitleen'

De prejudiciële uitspraak betekent een verheldering van de interpretatie van het begrip 'uitlening' – zij het door het HvJ en niet door de Uniewetgever – evenals de erkenning voor bibliotheken en hun taken. De voornaamste vraag was of het begrip 'uitlening' in de zin van artt. 1(1), 2(1)(b) en 6(1) van de Leenrechtlijn mede kan omvatten de uitlening van digitale kopieën, waarbij slechts één gebruiker tegelijkertijd een bepaalde kopie van de server van de bibliotheek op haar eigen computer kan reproduceren voor beperkte tijd (par. 54). Het Hof beantwoordt die vraag bevestigend en volgt daarmee de opinie van Advocaat-Generaal Szpunar grotendeels.²² In diens visie hebben bibliotheken zich steeds aangepast aan maat-

schappelijke veranderingen, en zou de proefprocedure hen zelfs moeten helpen om "een nieuwe vlucht te nemen" in het belang van toegang tot kennis en cultuur (par. 1). Volgens de AG zou het leenrecht dan ook van toepassing moeten zijn op e-books. Zo zou de rol van bibliotheken in cultuurverspreiding worden verzekerd in de digitale genetwerkte informatievoorziening. De opinie ontwikkelt daarom een "dynamische" of "evolutieve" interpretatie die tegemoet komt aan de "behoeften van de moderne samenleving": het auteursrecht moet worden uitgelegd in het licht van onder andere technologische ontwikkelingen (par. 28). De Leenrechtlijn en Auteursrechtlijn bevatten al aanwijzingen in die richting (zie respectievelijk overweging 4 en overweging 2). In casu beschouwt de AG het uitlenen van e-books als een "modern" of "functioneel" equivalent van traditionele uitlening van papieren boeken (par. 30, 73). Waar het om gaat, is dat lezers de inhoud van een werk tot zich willen nemen, maar niet per se zelf een exemplaar hoeven te hebben. Deze functionele gelijkwaardigheid zou moeten worden gereflecteerd in de regulering van beide uitleenpraktijken, ongeacht de verschillende verschijningsvormen van de materialen. De VOB had dit argument aangevoerd in deze procedure. Volgens de uitgeverij ontberen e-books echter het kwaliteitsverlies dat bij fysieke boeken gebruikelijk is. Koop zou daardoor weinig meerwaarde hebben ten opzichte van een geleend exemplaar met het risico van marktverstoring.²³ De AG gaat daar niet in mee (par. 30).

Het HvJ noemt de functionele gelijkwaardigheid niet met zoveel woorden, maar kiest voor een teleologische benadering waarin de 'vergelijkbaarheid' van de kenmerken van e-lending met uitlenen van gedrukte werken voorop staat. Die redenering is interessant. Eerst concludeert het Hof dat de tekst en toestandsgeschiedenis van de Leenrechtlijn niet per definitie wijzen op uitsluiting van digitale kopieën (par. 28 e.v., 42-44). E-lending wordt niet expliciet onder het toepassingsbereik van de richtlijn geschaard, maar ook niet uitgesloten; het concept 'kopieën van werken' uit art. 1 geeft daarover geen beslissend antwoord. Daarbij hield de Europese Commissie elektronische datatransmissie weliswaar buiten de werkingssfeer van de Leenrechtlijn, maar dat had volgens het Hof betrekking op films en niet op e-books. Het Hof gaat vervolgens niet in op de vraag of de bij e-uitleen betrokken handelingen wellicht gekwalificeerd moeten worden als mededeling aan het publiek, waarop art. 3 van de Auteursrechtlijn van toepassing zou zijn. Dit punt was wel ter sprake gekomen in de nationale procedure.²⁴ In plaats daarvan legt het Hof de nadruk op de doelstellingen van het leenrechtregime, die moeten worden meegenomen bij de uitleg van de Leenrechtlijn. Die doelen betreffen de aanpassing van het auteursrecht aan nieuwe economische ontwikkelingen en het verzekeren van een hoog beschermingsniveau voor auteurs (par. 45 e.v.). Beide wijzen erop dat digitale uitlening niet volledig van de Leenrechtlijn moet worden uitgezonderd. Volgens het Hof kan deze dan ook van toepassing zijn op uitleenhandelingen met 'in wezen vergelijkbare' kenmerken als traditionele uitleen (par. 51). Daarvan is sprake bij het 'one copy one user' model: het werk kan slechts voor een bepaalde periode worden gebruikt, op niet-commerciële basis en via een voor publiek toegankelijke instelling, waarmee het voldoet aan de criteria van art. 2(1)(b) Leenrechtlijn. Ook het "belang van de openbare uitlening van digitale boeken" ondersteunt dit argument. Het verraadt dat het Hof, evenals de AG, deze afloop van de proefprocedure wenselijk acht en daar bijgevolg naartoe lijkt te redeneren.

13 Kamerstukken II 2011-12, 28330, nr. 51 (Actualisering bibliotheekwetgeving), p. 4.

14 Wet van 19 november 2014 tot vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen).

15 Zie hierover V.E. Breemen, 'Ontmoeting en debat'. Bibliotheekwet versus Auteurswet in het digitale domein', *AMI* 2014-5, p. 139-145.

16 Dit is het rapport van SEO/IVIR 2012, zie noot 2.

17 Zie <http://www.debibliotheken.nl/belangenbehartiging/e-lending/proefprocedure-e-books/>, laatst geraadpleegd op 7 februari 2017.

18 Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, Memorie van Toelichting, p. 16.

19 Zie het bericht hierover op www.bibliotheekblad.nl van 10 april 2014.

20 Zie recentelijk J. Bussemaker, 'Monitor Bibliotheekwet 2015', Den Haag: 25 januari 2017. Zie ook R. Snijders, 'Europese Hof van Justitie: Bibliotheken kunnen ebooks uitlenen onder het leenrecht (maar wel onder bepaalde voor-

waarden)', *Vakblog* 11 november 2016, beschikbaar via: <https://rsnijders.info/vakblog/2016/11/11/hofvjeu-ebooks-uitlenen-onder-leenrecht/>.

21 Zie hierover o.a. R. Snijders, 'Over het ebookplatform en wat bibliotheken er mee gaan doen', *Vakblog* 26 januari 2014, beschikbaar via: <https://rsnijders.info/vakblog/2014/01/26/over-het-ebookplatform/>.

22 AG Szpunar (conclusie) 16 juni 2016, zaak C-174/15 (*Vereniging Openbare Bibliotheken t. Stichting Leenrecht*).

23 Rb Den Haag 3 september 2014, nr. C/09/445039 / HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2014:10962, par. 4.15 en Rb Den Haag 1 april 2015, nr. 445039 HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2015:5195, par. 6.1.15.

24 Rb Den Haag 3 september 2014, nr. C/09/445039 / HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2014:10962, par. 4.25; Rb Den Haag 1 april 2015, nr. 445039 HA ZA 13-690, ECLI:NL:RBDHA:2015:5195, par. 6.1.25. Vergelijk ook de conclusie van AG Szpunar, par. 55.

Effectiviteit van uitzonderingen verzekeren

Hiermee wil het Hof de doeltreffendheid van de afwijkingmogelijkheid uit art. 6 Leenrechtlijn garanderen, evenals de bijdrage daarvan aan de “bevordering van culturele activiteiten” (par. 51). Dat past bij de lijn die het HvJ heeft ingezet met de *Darmstadt*-uitspraak,²⁵ waarin een andere uitzondering ten behoeve van bibliotheekfuncties centraal stond, namelijk voor raadpleging ter plaatse via terminals in bibliotheekgebouwen (art. 5(3)(n) Auteursrechtlijn). Daar overwoog het Hof dat een uitzondering op het auteursrecht, die de verspreiding van kennis in het publiek belang van onderzoek en privéstudie dient, zodanig moet worden uitgelegd dat bibliotheken hun “fundamentele taak” in dat opzicht kunnen verwezenlijken. Anders zou de bepaling in kwestie niet meer effectief zijn in de praktijk. Hierbij moeten de rechten en belangen van rechthebbenden in balans worden gebracht met die van gebruikers van auteursrechtelijk beschermde werken, zoals bibliotheken. Hieruit blijkt wel dat het Hof aandacht heeft voor de vrijheid van meningsuiting en informatie als rechtvaardiging voor het beperken van het auteursrecht.²⁶

Naar mijn idee is de derogatie voor e-lending sterk verbonden met art. 5(3)(n). Beide bepalingen geven gebruikers de gelegenheid om materialen digitaal te raadplegen, zij het thuis of via consultatie in de bibliotheek. Hun verhouding, bijvoorbeeld wat betreft de onderscheidenlijke voorwaarden (denk aan: wel of geen vergoeding), blijft echter een open vraag. Concluderend kunnen we in elk geval stellen dat het Hof, met bovenstaande arresten, de digitale kant van de historisch gegroeide rol van bibliotheken erkent door een flexibele uitleg van het auteursrecht.

Overige voorwaarden leenrechtregime

Behalve de reikwijdte van het concept ‘uitlenen’, behandelt het Hof nog de toelaatbaarheid van voorwaarden die lidstaten stellen in aanvulling op de Leenrechtlijn. Onze Auteurswet vereist bijvoorbeeld dat de kopie die bibliotheken beschikbaar stellen, door de rechthebbende in het verkeer moet zijn gebracht door een eerste verkoop of andere eigendomsoverdracht. Het Hof acht dat geoorloofd gezien de doelstellingen van de Leenrechtlijn om een hoog beschermingsniveau voor auteursbelangen te bewerkstelligen (par. 64). Verder mag de kopie niet afkomstig zijn uit illegale bron. Ook al

is dit geen eis in de Leenrechtlijn zelf, dan is dit alsnog niet toelaatbaar in het licht van de andere doelstelling, namelijk de bestrijding van piraterij (par. 67). Door de wijze waarop de prejudiciële vragen zijn gesteld, komt het Hof tenslotte niet toe aan het leerstuk van digitale uitputting, maar het had al opgemerkt dat uitputting niet relevant is voor de uitlegging van de afwijkingmogelijkheid uit artikel 6 Leenrechtlijn (par. 56-57).

Slot

Al met al maakt dit arrest e-uitlenen juridisch mogelijk, maar het moet nog steeds aan een aantal voorwaarden voldoen. De onderliggende uitspraak verschaft bibliotheken dus geen *carte blanche*. Wel geeft het oordeel aan dat het Hof de institutionele missie van bibliotheken in het faciliteren van toegang tot kennis en cultuur waardeert. Het Hof is er zelfs op uit om uitlenen, als een van de functies die die missie operationaliseert, mogelijk te maken in het digitale domein. Dankzij de keuze voor een dynamische interpretatie zijn bepaalde vormen van e-lending nu toegestaan zonder voorafgaande toestemming, voor zover die functioneel gelijkwaardig zijn aan traditionele uitleen. Het ‘one copy one user’ model is dat volgens het Hof in elk geval. Deze evolutieve interpretatie van het leenrecht kan daarmee worden gezien als juridische erkenning van bibliotheken en hun taken. Dat is een goede ontwikkeling – vooral nu de rol van bibliotheken als betrouwbare en laagdrempelige instanties voor de informatievoorziening nog eens wordt onderstreept door recente maatschappelijke ontwikkelingen waar bibliotheken op reageren, zoals de komst van vluchtelingen en de aandacht voor nepnieuws.²⁷

Tegelijkertijd schuilt in de keuze voor het ‘one copy one user’ model een belangrijke beperking: de huidige contracten tussen bibliotheken en uitgevers zijn gebaseerd op een ‘one copy multiple users’ systeem. In de praktijk zullen de contracten en de uitkomst van deze zaak dus met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht. In mijn opinie kan de uitspraak van het Hof dan ook vooral worden gezien als een minimum waarborg voor toegang tot informatie: bibliotheken kunnen in enige mate digitaal uitlenen zonder voorafgaande toestemming, en auteurs zullen daarvoor een vergoeding ontvangen. Maar als bibliotheken verder willen gaan dan uitleen op een ‘one copy one user’ basis blijven afspraken nodig, zoals nu al het geval is.

²⁵ HvJ 11 september 2014, zaak C-117/13 (*Technische Universität Darmstadt t. Eugen Ulmer KG*), par. 27-29 en 42 ff. Zie de annotatie van A. Beunen, ‘Eugen Ulmer KG/TU Darmstadt – noot’, *AMI* 2015-4, p. 116-119.

²⁶ Vgl. D. Voorhoof, ‘Freedom of expression and the right to information: Implications for copyright’, in: C. Geiger, *Research Handbook on Human Rights and Intellectual Property*, Cheltenham: Edward Elgar 2015, p. 346.

²⁷ Vgl. ook het argument voor een alternatieve informatievoorziening ten opzichte van commerciële aanbieders in S. Dusollier, ‘A manifesto for an e-lending limitation in copyright’, *JIPITEC* 5 (3) 2014.